

Тарас БАТЮК

СВЯТКУВАННЯ ЮВІЛЕЇВ ЛЬВІВСЬКОЇ АКАДЕМІЧНОЇ ГІМНАЗІЇ В ДІАСПОРІ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ

Проаналізовано особливості святкування ювілеїв Української академічної гімназії (м. Львів) у діаспорі. Особливу увагу приділено передумовам консолідації учнів гімназії у другій половині ХХ ст. у Західній Європі та США, діяльності Ділового й Ювілейного комітетів. Визначено вплив гімназистів на піднесення національної свідомості українців у діаспорі.

Ключові слова: УАГ, ювілей, діаспора.

У другій половині ХХ ст. у Європі та США проживала значна кількість українських емігрантів, які покинули рідний край у першій половині ХХ ст. Перебуваючи за кордоном, більшість із них не тільки не забула звичаїв та традицій свого народу, але й намагалася відзначати пам'ятні історичні дати та події національної історії. У цьому контексті, безумовно, заслуговують уваги святкування ювілеїв Української академічної гімназії (УАГ) у діаспорі, яка виховала плеяду відомих українських громадсько-політичних діячів, митців, педагогів.

В українській і зарубіжній історіографії відсутні публікації, присвячені святкуванню ювілеїв УАГ за кордоном у другій половині ХХ ст. Виняток – матеріали Ювілейної книги УАГ, які фрагментарно заповнюють “білі плями” цієї тематичної ніші. Основа джерельної бази статті – матеріали музею Академічної гімназії при НУ “Львівська політехніка”, публікації в періодичній пресі, спогади випускників гімназії і професорів.

У 1868 р. УАГ у Львові перейшла на українську мову викладання. Подія не залишилася поза увагою викладачів та учнів УАГ на еміграції. Після появи книги проф. С. Шаха “Львів, місто моєї молодости”, “почали появлятися на сторінках вільної преси цікаві статті деяких із бувших учнів та професорів, які, хоч розсіяні по всьому вільному світі, бажали спільними силами вшанувати Ювілятку, незабутню «Альма Матер», гімназію усіх українських гімназій Галичини, особливим Ювілеєм”¹.

У 1966 р. на заклик І. Костюка, розміщений в українській діаспорній пресі, відгукнулися д-р Р. Кос та інж. Е. Филипович (Філадельфія, США), які запропонували створити Ініціативний комітет святкування ювілею УАГ, що “у дуже скорому речинці урухомив працю Ділового Комітету з о. шамб. Мирославом Хариною як головою та магістром Іваном Костюком як секретарем, покликав до дії Почесний

¹ Привіт УККА для відзначення століття Української академічної гімназії у Львові // Свобода. – 1968. – 28 серпня.

Комітет, що його очолив проф. д-р Михайло Тершаковець з секретарем, проф. Володимиром Винницьким²². Почесним організатором ювілейних святкувань обрано архієпископа кир Івана Бучка – випускника УАГ (Рим, Італія).

Основний тягар підготовки ювілейного зібрання УАГ випав на членів Ділового комітету, що перебував у Філадельфії. Тоді ж, згідно зі спогадами випускників, “популяризовано значення УАГ у Львові у численних статтях так історичного, як і мемуарного характеру, влаштовувано спільні Академічні Вечори з відповідною програмою та запрошувано компетентних осіб надсилати статті про УАГ та включатися у спільну акцію відзначення «Альма Матер», 100-річним Ювілеєм²³.

Члени Ділового комітету відзначали, що вони працювали “увесь час над тим, щоб провести ювілейні святкування на «Союзівці» – оселі Українського Народного Союзу, в стейті Нью Йорк, у США та видати друком Ювілейну Книгу УАГ, тривалий, величавий пам’ятник нашій славній середній школі, яка на протязі ста літ була осередком справжньої української науки і виховання нашої молоді та яка за час свого існування випустила щонайменше п’ять тисяч абсолювентів, загально освічених молодих людей, які своєчасно проявилися в праці майже в усіх ділянках українського життя, так церковного, як і світського характеру, займаючи в них провідні, відповідальні позиції – від архієпископа до ректора університету включно, творячи українську еліту²⁴. Урочисті заходи було вирішено провести 28–29 вересня 1968 р.

27 вересня 1968 р. до Нью-Йорка почали прибувати перші випускники УАГ, серед них переважно члени Ділового і Ювілейного комітетів на чолі з М. Хариною. Саме на ці координаційні органи ліг основний тягар підготовки зустрічі. “У 100-річні ювілейні святкування УАГ включилося кілька поколінь професорів і учнів, які об’єднані біля Ділового Комітету, а духово злучені з тими, які перебувають у рідній Україні, завзято і віддано працювали, – відзначали учасники заходу. – З великою радістю й одушевленням прибули вони на «Союзівку», на клаптик української землі, щоб разом віддати поклін своїй незабутній «Альма Матер» та веселитися і радіти у своєму дорогому гімназійному крузі під кличем Ювілейної товариської зустрічі: «Гавдеамус Ігітур», що виднів на спеціальній шарфі вгорі, над входом до Гостинниці «Союзівки»²⁵.

Відповідно до програми святкувань реєстрація учасників ювілейної товариської зустрічі розпочалася 28 вересня 1968 р. Її проводили члени Ділового комітету. Відзначимо, що на зустріч приїхало понад 600 випускників УАГ. “Усі віталися, розцілювалися і раділи з того, що по довгих роках віднайшли себе, щоб погурторити, пригадати собі молодечі роки із шкільної лавки, в якій перебули повних вісім років, – згадували учасники події. – Нема де правди діти, – декому не так легко було впізнавати товариша зі шкільної лавки з перед 40 чи 50 років. Помагала і рятувала ситуацію реєстраційна візитівка. Усі гурторили між собою, а час втік, а радше його не ставало, бо ж на 2-гу год. по пол. була назначена Ділова Сесія²⁶”.

²² Колишні учні Академічної і Філії Українських гімназій у Львові приготуються до відзначення 100-річчя своєї “Альма Матер” // Свобода. – 1968. – 27 березня.

²³ Там само.

²⁴ У 100-річчя Української Академічної Гімназії у Львові // Свобода. – 1968. – 25 липня.

²⁵ Бувші учителі і учні львівських шкіл “Головної” і “Філії” відбувають ювілейний з’їзд // Свобода. – 1968. – 27 вересня.

²⁶ Там само.

Сесію відкрив та “вміло й ділово проводив” З. Кохановський. До президії зборів також увійшли: М. Тершаковець, о. Мирослав Харина, В. Винницький, інж. С. Філіпович, М. Ганушевський, Р. Кос, І. Костюк та М. Караман. Секретарями урочистого зібрання обрано Т. Грицяя та С. Костика. “Усіх учасників приємно вражала гарно прибрана сцена залі «Веселки», удекорована кольоровою емблемою УАГ та спеціально намальованими картинами будинків, у яких приміщувалась Гімназія впродовж свого існування... Декорація сцени мусіла перенести усіх учасників хоч на хвилину думкою до рідного Львова, у кляси, в яких вони навчались”, – відзначали учасники⁷.

У вступному слові член Ділового комітету М. Харина наголосив, що “мотивом для проголошення і святкування 100-річного Ювілею УАГ було висловити вдячність Школі і її виховникам за те, що просвічували розум і вели на добру дорогу та пригадати собі обов’язки супроти свого Народу, поневоленого Рідного Краю і всіх тих, що там залишилися”⁸. М. Тершаковець розповів про основні віхи розвитку УАГ, зокрема відзначив заслуги о. Василя Ільницького – першого директора Академічної гімназії у Львові. Також доповідач “насвітлив тогочасні політичні і культурно-освітні відносини на наших західньо-українських землях, серед яких доводилося працювати нашим директорам і професорам і виховувати нове покоління української інтелігенції”⁹.

Після цих доповідей “звітували члени Ділового Комітету із проробленої ними праці”¹⁰. Зокрема І. Костюк проінформував присутніх про виникнення ідеї відзначення ювілею УАГ, про те, як “поступала праця вперед, які були труднощі та успіхи і хто причинився будь-чим до проведення Ювілейної Товариської Зустрічі”¹¹. Вибрана на початку сесії Резолюційна комісія у складі М. Рибак, В. Рудницького та З. Кохановського направила резолюції зустрічі, які прочитав М. Рибак. Тоді ж учасники зустрічі “одобрили дотеперішню працю Ділового Комітету з осідком у Філядельфії, уділили йому абсолюторію з признанням та просили, щоб Комітет залишився в тому самому складі, даючи йому повноважність кооптувати в міру потреби і нових членів і працювати далі, маючи на увазі скоре видання Ювілейної Книги УАГ”¹².

Того ж дня відбувся і ювілейний бенкет, в якому взяло участь 600 гостей-випускників УАГ. Привітальне слово виголосили Ю. Карманін та М. Харина, які зазначили “історичність Зустрічі та вказали на ту духовість, що її одночасно із знанням і наукою вирощувала у своїх учнів Українська Академічна Гімназія у Львові”¹³. І. Костюк прочитав “привіти” владик з Америки, Канади, Європи й Австралії. Увечері біля пам’ятника Т. Шевченкові промову виголосив начальний редактор “Свободи” А. Драган, після чого всі заспівали “Ще не вмерла Україна”. Цією маніфестацією офіційно завершено ювілейну товариську зустріч¹⁴.

⁷ Там само.

⁸ Ювілейна книга Української академічної гімназії у Львові. – Філадельфія; Мюнхен, 1978. – Т. 3. – С. 119.

⁹ Там само.

¹⁰ Там само. – С. 120.

¹¹ Там само.

¹² Там само.

¹³ Там само.

¹⁴ Там само. – С. 121–122.

Наголосимо, що програма зустрічі “була так продумана, щоб учасники її мали час теж і на свої приватні зустрічі та гугірки”¹⁵. Один із них констатував: “Чудова осіння погода, розлога і привітня своїм природним положенням оселя Українського Народнього Союзу «Союзівка» з її незаступним директором п. Володимиром Квасом додали учасникам Товариської Ювілейної Зустрічі ще кращого настрою, бо насправді всі почувалися наче б вони перебули цих кілька днів на Україні. Усі почували себе як члени одної великої родини, якій на ім’я Українська Академічна Гімназія у Львові”¹⁶.

Наступна зустріч випускників УАГ відбулася в 1978 р. 24 листопада 1968 р. на засіданні Ділового комітету у Філадельфії, вирішено пожвавити працю “в напрямі збирання матеріалів до ювілейної книги, щоб видати її якнайскоріше”¹⁷. Проте, з “незалежних від Ділового Комітету причин”, Ювілейна книга була готова до друку тільки весною 1978 р. Тоді ж Діловий комітет оголосив про наступну, другу ювілейну товариську зустріч 23–24 вересня 1978 р. із нагоди 100-річчя першої матури в УАГ українською мовою під гаслом: “Привіт Тобі, наш Львово”, запрошуючи до співучасті колишніх професорів, учениць і учнів гімназій, сестер василіанок, Українського педагогічного товариства, Малої семінарії та інших середніх шкіл Львова¹⁸.

На зустріч прибуло понад 500 осіб, враховуючи членів родин та гостей. Реєстрація учасників розпочалася в суботу, 23 вересня. Кожен зареєстрований отримав програмку зустрічі, “візитівку” з ім’ям та прізвиськом, “ювілейну стяжку” та жетон з емблемою УАГ. Як і під час першої зустрічі, ділова сесія відбулася того ж дня в актовій залі готелю. Її відкрив о. Мирослав Харина. Голова Ділового комітету привітав учасників, які приїхали на зустріч, і тим “ще раз заманіфестували свою відданість незабутній «Альма Матер»”¹⁹. Опісля надав слово Є. Филиповичу, який “привітав від себе усіх дорогих учасників Сесії”²⁰.

Є. Филипович констатував, що “відзначаючи 100-річчя першої матури в УАГ в українській мові, ми висловлюємо нашу велику пошану і вдячність нашій Матері Кормительці з її визначними о.о. катехитами та професорами за те, що передали нам велике знання, підготову до вищих студій, до життя. Дякуємо їм за те, що влили в наше серця велику віру і любов до Бога і Батьківщини України!”²¹.

Згідно з програмою ділової сесії, до слова було знову запрошено о. Мирослава Харину, який “дозволив собі ствердити, що щойно із 100-річної перспективи, та ще й з чужої, далекої землі, ми можемо зглибити вартість цього фундаменту знання, яким впродовж років була Українська Академічна Гімназія у Львові. І щойно тепер, коли з перспективи глянемо на розвиток усіх ділянок національної культури Галицької Волости, зможемо собі усвідомити вартість і значення цієї одної із найцінніших твердинь національного українського життя, що нею була УАГ у Львові”²².

¹⁵ Ювілейна книга Української... – С. 122.

¹⁶ Там само.

¹⁷ Там само.

¹⁸ Колишні професори і учні УАГ у Львові цієї суботи і неділі матимуть на Союзівці ювілейну зустріч // Свобода. – 1978. – 20 вересня.

¹⁹ Стріча абітурієнтів VIII а ФДГ зі Львова, на Союзівці // Свобода. – 1978. – 26 серпня.

²⁰ Там само.

²¹ Ювілейна книга... – Т. 3. – С. 122.

²² Зустріч колишніх учнів Львівських середніх шкіл // Свобода. – 1978. – 15 серпня.

Після доповіді голови Ділового комітету із промовою виступили проф. В. Лев, який представив “цікаву статистику про середні школи Львова”, та проф. М. Богатюк, який “цікавими цитатами нагадав про Львів”. Згодом обрано Резолюційну комісію у складі І. Кедрина-Рудницького, А. Драгана, А. Курдидика, З. Кохановського, С. Тим’яка, Д. Мосора-Франкена, що “мала приготувати резолюції Зустрічі та відчитати їх на Маніфестаційних Зборах другого дня Зустрічі”²³.

Згідно з пропозицією о. митрата Мирослава Харини, вибрано Ліквідаційну комісію у складі М. Карамана (голова), В. Жовнірчука, З. Кохановського, Р. Коса та Ю. Карманіна, яких “уповноважили члени Зустрічі зайнятися ліквідацією діловодства так Ділового Комітету, як і Ред-Колегії та перебрати від них усі надбання, майно. Окрім того, уповноважено її подбати про видання книги, в якій були б поміщені звіти із відбутих Ювілейних Зустрічей на «Союзівці»”²⁴.

Наступного дня у залі готелю відбулися т. зв. “маніфестаційні збори” з нагоди 60-річчя відновлення Української держави²⁵. Головував на них знову ж таки М. Харина, а “змістовну промову” виголосив Я. Гайвас. Доповідач відзначив, що “український нарід завзяв світові ще 60 років тому, що він є господарем своєї землі і є рівний з рівними всіма народами... Українська державність живе живим життям у нашій праці і зусиллях та в нашій боротьбі”²⁶.

Після промови М. Харина запросив до слова голову Резолюційної комісії А. Курдидика, який зачитав Декларацію. У ній відзначено, що “Академічна Гімназія виконала визначене Богом і історією завдання готувати для народу провідних людей; що так професори, як і учні УАГ вписались золотими буквами на сторінках історії України, та що вони і даліше готові продовжувати світлу традицію славної нашої Української Академічної Гімназії у Львові”²⁷. Після “відчитання декларації” присутні прийняли її, встававши з місць і рясними оплесками.

Отже, упродовж другої половини ХХ ст. в еміграції викладачі й учні УАГ зуміли провести дві ювілейні зустрічі, які відзначаються високим організаційним рівнем та велелюдністю. Учасники заходів не тільки з ностальгією згадували період навчання в гімназії, але й актуалізували серед широкого загалу ідею невідворотності відновлення державної незалежності України, сприяли піднесенню національного духу та консолідації української діаспори.

Тарас Батюк. Празднование юбилеев Львовской академической гимназии в диаспоре во второй половине XX века

Проанализированы особенности празднования юбилеев Украинской академической гимназии (г. Львов) за границей. Особое внимание уделено предпосылкам консолидации учеников гимназии во второй половине XX в. в Западной Европе и США, деятельности Делового и Почетного комитетов. Определено влияние гимназистов на подъем национального сознания украинцев в диаспоре.

Ключевые слова: УАГ, юбилей, диаспора.

²³ Ювілейна книга... – Т. 3. – С. 124.

²⁴ У справі ділового Комітету УАГ // Свобода. – 1979. – 17 липня.

²⁵ Ювілейна книга... – Т. 3. – С. 127.

²⁶ Там само.

²⁷ Там само.

Taras Batyuk. Celebrating anniversaries of the Lviv Ukrainian Academic Gymnasium in the diaspora in the second half of the 20th century

The article analyses celebrations of the L'viv Ukrainian Academic Gymnasium anniversaries in the diaspora. Particular attention is given to preconditions for consolidation of its alumni in the second half of the 20th century in Western Europe and the USA, as well as to the activities of Business and Honorary Committees. The article determines the influence of former Gymnasium students on the rise of national consciousness in the Ukrainian diaspora.

Key words: UAG, anniversary, diaspora.